Vlaanderen
is materiaalbewust

BEDRIJFSAFVAL EN SECUNDAIRE GRONDSTOFFEN PRODUCTIEJAAR 2012-2022

(UITGAVE 2024)

SAMEN MAKEN WE MORGEN MOOIER

OVAM

WWW.OVAM.BE

BEDRIJFSAFVAL EN SECUNDAIRE GRONDSTOFFEN PRODUCTIEJAAR 2012-2022

(uitgave 2024)
publicatiedatum / 27.09.2024

DOCUMENTBESCHRIJVING

1 *Titel van publicatie:*
Bedrijfsafval en secundaire grondstoffen productiejaar 2012-2022 (uitgave 2024)

2 *Verantwoordelijke Uitgever:*
OVAM

3 *Wettelijk Depot nummer:* /

4 *Trefwoorden:*
Bedrijfsafvalstoffen, secundaire grondstoffen, productie, verwerking, statistiek, indicator, IMJV, MATIS

5 *Samenvatting:*
Dit document geeft een overzicht van de bedrijfsafvalstoffen en secundaire grondstoffen die tot en met 2022 geproduceerd zijn in Vlaanderen. De hoeveelheden tot en met 2020 zijn het resultaat van een extrapolatie van de afvalstoffengegevens die een steekproef van bedrijven rapporteerden in het Integraal Milieujaarverslag (IMJV). Vanaf 2022 zijn dit de hoeveelheden gemeld door de afvalinzamelaars en afvalverwerkers in het Materialen-informatiesysteem (MATIS).

6 *Aantal bladzijden:* 19

7 *Aantal tabellen en figuren: 5* figuren

8 *Datum publicatie:* 27 september 2024

9 *Prijs:* /

10 *Begeleidingsgroep en/of auteur:*
Mieke Vervaet, Wim Raes, Koen Smeets, An Van Pelt, Klara Browaeys

11 *Contactpersoon:*
Mieke Vervaet en Wim Raes

12 *Andere titels over dit onderwerp:*
- Bedrijfsafval en secundaire grondstoffen productiejaar 2004-2020
- Bedrijfsafvalstoffen productiejaar 2004-2016

U hebt het recht deze brochure te downloaden, te printen en digitaal te verspreiden. U hebt niet het recht deze aan te passen of voor commerciële doeleinden te gebruiken.

De meeste OVAM-publicaties kunt u raadplegen en/of downloaden op de OVAM-website:
https://ovam.vlaanderen.be

INHOUD

1 Inleiding 5
1.1 Terminologie 6
1.2 Methodologie en methodologische verschillen 8
1.2.1 Data 2012-2020 op basis van het IMJV 8
1.2.2 Data 2022 op basis van MATIS 9
1.2.3 Verschillen in de data 2012-2020 versus 2022 10
2 Primair bedrijfsafval 12
3 Ontkoppeling van het primaire bedrijfsafval ten opzichte van de economische groei 13
4 Primair bedrijfsrestafval 15
5 Afval dat via hergebruik, recyclage, compostering of gebruik als grondstof een tweede leven krijgt 16

1 INLEIDING

Tot en met productiejaar 2020 gebruikte de OVAM de gegevens van het Integraal Milieujaarverslag (IMJV) om de afvalproductie door bedrijven in Vlaanderen te schatten. Om de 2 jaar werd een steekproef van ongeveer 15.000 afvalproducenten bepaald, die een IMJV moesten invullen. Op basis van deze steekproef werd de productie van bedrijfsafvalstoffen in Vlaanderen geschat aan de hand van een extrapolatie. Sinds 2012 werd ook de productie van secundaire grondstoffen opgevraagd via het IMJV. Elk bedrijf in Vlaanderen kon deel uitmaken van deze tweejaarlijkse steekproef, dus ook bedrijven die niet professioneel bezig zijn met afvalstoffen.

Vanaf productiejaar 2022 gebruikt de OVAM de gegevens van MATIS, het 'Materialeninformatiesysteem' van de OVAM. In MATIS worden enkel nog de professionele afvalinzamelaars en afvalverwerkers bevraagd. Alle afvalinzamelaars en afvalverwerkers melden in MATIS per kwartaal hoeveel afval ze hebben ingezameld of verwerkt. De vergunde afvalverwerkers moeten ook de productie van secundaire grondstoffen doorgeven in MATIS. Voor de productie van secundaire grondstoffen zijn de hoeveelheden vanuit MATIS aangevuld met de hoeveelheden gemeld in het IMJV. Sinds de uitrol van MATIS moeten enkel nog bedrijven die geen afval verwerken, en dus niet in MATIS moeten melden, de productie van secundaire grondstoffen melden in het IMJV.

Door de overstap van het IMJV naar MATIS verschilt de methodologie om tot de Vlaamse statistieken rond bedrijfsafval en secundaire grondstoffen te komen. Hierdoor zijn **de statistieken van 2022 over de productie van bedrijfsafvalstoffen en secundaire grondstoffen op detailniveau (per afvaltype of materiaalstroom, per sector) niet vergelijkbaar met de voorgaande jaren**.

Hieronder worden de gebruikte termen en de methodologie om deze statistieken te berekenen kort toegelicht. Daarna worden de belangrijkste indicatoren en hun evolutie besproken.

De indicatoren in deze publicatie werden berekend aan de hand van een set gedetailleerde basisstatistieken. Deze basisstatistieken kan u terugvinden op de OVAM-website in Excel-formaat: ovam.vlaanderen.be/bedrijfsafvalstoffen. Deze statistieken zijn:

- De productie van bedrijfsafval per afvaltype of materiaalstroom;
- De productie van bedrijfsafval per sector;
- De productie van secundaire grondstoffen per type;
- De productie van secundaire grondstoffen per sector;

De tijdsreeksen in deze publicatie en de bijhorende basisstatistieken starten vanaf 2012. In 2012 kwam er een nieuwe wending in het beleid met het Materialendecreet en het bijhorende uitvoeringsbesluit VLAREMA. Gegevens van voor 2012 zijn beschikbaar op ovam.vlaanderen.be/bedrijfsafvalstoffen, maar zijn omwille van methodologische verschillen niet opgenomen in dit rapport.

1.1 TERMINOLOGIE

Primaire en secundaire bedrijfsafvalstoffen
Bij bedrijfsafvalstoffen kunnen we een onderscheid maken tussen primaire en secundaire bedrijfsafvalstoffen. Primaire bedrijfsafvalstoffen zijn bedrijfsafvalstoffen die ontstaan bij de oorspronkelijke afvalstoffenproducent. Secundaire bedrijfsafvalstoffen zijn afvalstoffen die ontstaan bij bedrijven die afvalstoffen verwerken (de afvalverwerkers). Omdat de verwerking van afvalstoffen een keten van processen doorloopt (sorteren, verder opzuiveren, recyclage, ...) kan eenzelfde primaire afvalstof in andere gedaanten verschillende keren terugkomen in het secundair afval. Dit veroorzaakt dubbeltellingen, maar de info kan nuttig zijn bij bijvoorbeeld de inschatting van de nodige verwerkingscapaciteiten.

Bijvoorbeeld: een bedrijf dankt zijn bedrijfsvoertuig af (primair afval). Dit voertuig gaat naar een erkend depollutiecentrum dat de gevaarlijke onderdelen verwijdert en afvoert voor verdere verwerking (secundair afval). De gedepollueerde voertuigen worden geshredderd, waarbij het wrak in verschillende fracties wordt gescheiden zoals ferrometalen, non-ferrometalen en kunststoffen. Die fracties worden verder verwerkt (secundair afval). Kunststof kan bijvoorbeeld in een andere installatie verder gescheiden worden in verschillende types kunststoffen voor recyclage of andere nuttige toepassing als secundaire grondstof.

Secundaire grondstoffen
In een circulaire economie worden alle materialen als grondstoffen terug in de economie gepompt. Primaire grondstoffen zijn aan de natuur onttrokken voor hun eerste toepassing. Met secundaire grondstoffen worden in dit rapport alle grondstoffen benoemd die niet rechtstreeks aan de natuur worden onttrokken. De term "secundaire grondstoffen" spreekt zich niet uit over de vraag of iets een afvalstof is geweest of dat het specifiek als bijproduct of gerecycleerd product moet worden gekenmerkt. Het gaat in dit rapport dus niet over álle grondstoffen die in de (Vlaamse) economie circuleren, uit winningsgebieden of mijnbouw, via import of eigen productie, half bewerkt, verwerkt, of herwerkt, etc. In dit rapport focussen we op materiaalstromen die vallen binnen het kader van de secundaire grondstoffen in het VLAREA (t.e.m. productiejaar 2010) en de grondstoffenregeling van het VLAREMA (sinds productiejaar 2012), én waarover voldoende gegevens beschikbaar zijn.

Vanaf 2012 zijn de geproduceerde secundaire grondstoffen alle materialen die overeenkomstig Europese voorschriften de einde-afvalfase hebben bereikt. Daarnaast bestaat de lijst ook uit materialen, waar geen Europese regeling voor bestaat en waarvoor de Vlaamse Regering zelf criteria heeft bepaald (vroegere secundaire grondstoffen volgens VLAREA en materiaalstromen die in de metallurgie geproduceerd en gebruikt worden). Deze criteria gaan onder andere over de herkomst, inzameling, aard en samenstelling en toepassingswijze van het materiaal in kwestie.

Verwerkingswijze van bedrijfsafvalstoffen

Voor de verwerking van bedrijfsafvalstoffen maken we een onderscheid tussen:

- Hergebruik: opnieuw gebruiken van voorwerpen of onderdelen van voorwerpen die geen afvalstoffen zijn, voor hetzelfde doel als waarvoor zij oorspronkelijk bedoeld waren.
- Recyclage
    - Data 2012-2020: materiaalrecyclage en niet de terugwinning van energie. Het gaat hier om de hoeveelheden die afgevoerd worden voor recyclage en niet de hoeveelheden die effectief gerecycleerd worden. Hierop moet dus nog een bewerking gebeuren voor ze ingezet kunnen worden.
    - Vanaf data 2022: voor afvalstoffen die in de recyclagehandeling gaan. Het resultaat is een secundaire grondstof, een materiaal dat rechtstreeks gebruikt kan worden in een toepassing.
- Composteren en vergisten: de hoeveelheden bedrijfsafval afgevoerd voor biologische recyclage. Dit omvat zowel compostering als anaerobe vergisting.
- Drogen en scheiden - vanaf data 2022: een specifieke voorbehandelingswijze om op mechanische en biologische wijze (MBS) een afvalstof in verschillende andere fracties op te delen met het oog op een gemakkelijkere of hoogwaardigere verdere behandeling.
- Op- en overslag - vanaf data 2022: de tijdelijke opslag en overslag van afvalstoffen zonder wijziging van aard en samenstelling in afwachting van de afvoer naar een vergunde verwerkingsinstallatie.
- Sorteren is een type voorbehandeling waar een complexe of gemengde afvalstroom gescheiden wordt in verschillende afvalstromen.
- Onder 'andere voorbehandeling' vallen alle verwerkingswijzen waarbij het afval in aard en samenstelling gewijzigd wordt, maar waarbij het eindproduct nog steeds een afvalstof is. Hieronder vallen onder andere biologische voorbehandeling, fysische of fysisch-chemische voorbehandeling (bv. drogen, verharden, shredderen, flotatie, herverpakken) en gecombineerde voorbehandeling.
- Verbranden: bevat verbranden met- en zonder energieterugwinning.
- Storten: de hoeveelheid die rechtstreeks afgevoerd wordt naar een stortplaats.

1.2 METHODOLOGIE EN METHODOLOGISCHE VERSCHILLEN

1.2.1 Data 2012-2020 op basis van het IMJV

Primaire en secundaire afvalproductie op basis van het IMJV

De productie van bedrijfsafvalstoffen en secundaire grondstoffen in Vlaanderen wordt geschat op basis van een statistisch onderbouwde steekproef van bedrijven die hun jaarlijkse afvalstoffen- en secundaire grondstoffenproductie melden via het Integraal Milieujaarverslag (IMJV). De populatie van Vlaamse bedrijven wordt daarvoor verdeeld in een 60-tal sectoren met een homogene afvalstoffenproductie en in 9 grootteklassen op basis van tewerkstelling. Per combinatie van sector en grootteklasse worden de gegevens geschat en nadien gesommeerd om een totaal voor Vlaanderen of per sector te bekomen. De OVAM voert deze analyse en schatting uit voor een 60-tal afvalstromen en secundaire grondstoffenstromen en een 8-tal verwerkingswijzen. Omdat de steekproef is geoptimaliseerd om de totale bedrijfsafvalstoffen en secundaire grondstoffenproductie in Vlaanderen te schatten, zijn gedetailleerdere statistieken minder betrouwbaar.

Secundaire grondstoffen in het IMJV vanaf 2012

Vanaf productiejaar 2012 melden bedrijven in het kader van het Integraal Milieujaarverslag (IMJV), de door hen geproduceerde grondstoffen. Op 1 juni 2012 is immers de nieuwe grondstoffenregeling van het VLAREMA in voege getreden, waarbij bepaalde materialen hun afvalstatus verliezen bij hun productie als ze aan bepaalde voorwaarden voldoen. Vóór 2012 hadden de secundaire grondstoffen het afvalstatuut bij hun productie en pas het grondstofstatuut als ze als grondstof ingezet werden in een productieproces. Deze wijziging heeft voor gevolg dat deze grondstoffen niet meer moeten worden opgenomen in het afvalstoffenregister en niet meer moeten gemeld worden in het IMJV-deelformulier “productie van afvalstoffen”. Daarom werd een registerplicht ingevoerd voor secundaire grondstoffen in het IMJV. Dit heeft een duidelijke invloed op de hoeveelheid bedrijfsafvalstoffen die we vanaf 2012 rapporteren (zie hoofdstuk 2). Enerzijds is de hoeveelheid primair bedrijfsafval nu lager dan in de rapporten tot en met 2008, omdat de secundaire grondstoffen niet meer inbegrepen zijn. Anderzijds zien we vanaf 2012 een stijging van de secundaire grondstoffen, omdat de scope vanaf 2012 ruimer is ten opzichte van de periode daarvoor.

Bijschatting op basis van externe bronnen

De productie van steenachtig bouw- en sloopafval is sterk onderschat, zowel in het IMJV als in MATIS. Daarom schatten we het steenachtig bouw- en sloopafval bij op basis van de hoeveelheid gerecycleerde puingranulaten volgens COPRO en CERTIPRO. Omwille van deze correctie verschillen de cijfers voor de periode 2012-2020 ten opzichte van de voorgaande publicaties.

1.2.2 Data 2022 op basis van MATIS

In MATIS moeten álle afvalinzamelaars en afvalverwerkers een aangifte doen over hun activiteiten in het Vlaamse Gewest. Er is dus geen steekproef en extrapolatie nodig.

Primaire afvalproductie op basis van MATIS
De gegevens over de primaire afvalproductie zijn bepaald op basis van de aangifte door de afvalinzamelaars aangevuld met de aangifte door de afvalverwerkers en enkele externe bronnen.

1. Inzameling van bedrijfsafval door geregistreerde IHM's

Een IHM is een inzamelaar, handelaar en/of makelaar van afvalstoffen. In MATIS melden alle geregistreerde IHM's hun inzameling van bedrijfsafval in het Vlaamse Gewest. Hierbij vermelden de IHM's ook de oorsprong/klant waar het afval vandaan komt en de bestemming/verwerker waar het afval naartoe gaat. Voor de berekening van de primaire afvalproductie wordt het afval afkomstig van afvalverwerkers niet meegenomen aangezien dit secundair bedrijfsafval is. Het afval dat bij andere bedrijven is ingezameld, wordt als primair bedrijfsafval beschouwd.

2. Inkomende afvalstromen bij afvalverwerkers

De bevraging over inzameling van bedrijfsafval (zie punt 1) omvat niet alle primaire afvalproductie in Vlaanderen. Sommige afvalproducenten voeren hun afvalstoffen zelf rechtstreeks af naar afvalverwerkers zonder tussenkomst van een IHM. Bovendien zijn nog niet alle geregistreerde IHM's in orde met hun aangifte in MATIS.

Daarom wordt een deel van het afval dat toekomt bij afvalverwerkers in MATIS ook meegeteld voor de berekening van de primaire afvalproductie. Met name, het afval dat bij Vlaamse afvalverwerkers toekomt en dat niet gemeld is in MATIS bij inzameling bedrijfsafval. Ook hier nemen we het deel dat afkomstig is van afvalverwerkers niet mee.

3. Bijschatting op basis van externe bronnen

De productie van steenachtig bouw- en sloopafval is sterk onderschat, zowel vroeger in het IMJV als nu in MATIS. Dit komt omdat de verwerkers van bouw- en sloopafval over 2022 nog niet moesten melden in MATIS. Daarom schatten we het steenachtig bouw- en sloopafval bij op basis van de hoeveelheid gerecycleerde puingranulaten volgens COPRO en CERTIPRO.

Voor de productie van rioolwaterzuiveringsslib worden de cijfers van Aquafin gebruikt.

Secundaire afvalproductie op basis van MATIS
De secundaire afvalproductie in Vlaanderen is bepaald op basis van de aangifte door de afvalverwerkers in MATIS. In MATIS melden alle vestigingen in Vlaanderen met een rubriek 2 in de omgevingsvergunning hun in- en uitgaande afvalstoffen. De uitgaande afvalstoffen bij deze afvalverwerkers gebruiken we voor de bepaling van de secundaire afvalproductie.

Secundaire grondstoffen op basis van MATIS én het IMJV
De hoeveelheid secundaire grondstoffen in Vlaanderen is bepaald op basis van de aangifte door de afvalverwerkers in MATIS en door andere bedrijven, die geen afval verwerken, in het IMJV.

1. Productie van secundaire grondstoffen door afvalverwerkers

In MATIS melden alle vestigingen in Vlaanderen met een rubriek 2 in de omgevingsvergunning ook alle uitgaande secundaire grondstoffen.

2. Productie van secundaire grondstoffen door andere bedrijven

De aangifte in MATIS is enkel verplicht voor de vestigingen in Vlaanderen met een rubriek 2 (afvalstoffen) in de omgevingsvergunning. Er zijn ook bedrijven zonder deze vergunning die secundaire grondstoffen produceren. Deze bedrijven hebben deze secundaire grondstoffen gemeld in het IMJV.

1.2.3 Verschillen in de data 2012-2020 versus 2022

Door de verschillende manier van data-inzameling en dataverwerking zijn er een aantal verschillen in de cijfers voor de periode 2012-2020 en vanaf 2022. De **algemene verklaringen** zijn:

- De hoeveelheid afval per sector is bepaald op basis van de **NACE-code** van de afvalproducent. Tot en met 2020 werd de NACE-code van afvalproducenten in de steekproef door de OVAM bijgehouden en waar nodig aangepast. Vanaf 2022 heeft de OVAM de NACE-code van alle afvalproducenten in Vlaanderen nodig. De OVAM haalt sindsdien de NACE-code op bij de originele bron, zijnde de RSZ of de KBO. Dit kan zorgen voor verschuivingen van hoeveelheden afval tussen sectoren.

- De hoeveelheid afval per afvaltype/materiaalstroom is bepaald op basis van de **EURAL-code** van de afvalstof. Tot en met 2020 deden de afvalproducenten de aangifte in het IMVJ en kozen zij de **EURAL-code** die zij het meest geschikt vonden. Vanaf 2022 melden de professionele afvalinzamelaars en de afvalverwerkers in MATIS en geven zij de EURAL-code aan. Daardoor verwachten we dat de EURAL-code vanaf 2022 nauwkeuriger is. Hierdoor zijn er verschuivingen tussen afvalgroepen/stromen.

- In het 1^{e} jaar van MATIS, over 2022, zijn de grootste hoeveelheden afvalstoffen al goed gemeld, maar er zijn nog onvolledige of ontbrekende aangiftes. Met uitzondering van het steenachtig bouw- en sloopafval, zijn de ontbrekende gegevens voor **2022 niet bijgeschat**. Voor specifieke afvalgroepen of sectoren is er dus nog een onderschatting in 2022. Sinds 2024 is de aangifte in MATIS wettelijk verplicht voor alle

afvalbedrijven. Dan zou er geen onderschatting meer mogen zijn. Bv. de grondrecyclagebedrijven moesten voor 2022 nog niet melden, waardoor de afvalgroep ‘grond’ nog onderschat is. Het dierlijk afval bij ‘plant&dier’, sector ‘vlees’ en ‘voeding’ is nog onderschat omdat specifieke verwerkers nog niet meldden.

- Anderzijds zijn de gegevens sinds 2022 in MATIS voor **bepaalde afvalgroepen en sectoren vollediger** opgenomen. Mogelijke verklaringen zijn:

    - Tot en met 2020 vergaten sommige afvalproducenten om bepaalde afvaltypes te melden in het IMJV (uitzonderlijke situaties, kleine stromen). Bv. glas, ruimingsslib.
    - Tot en met 2020 zijn sectoren met veel kleine bedrijven, bv. de sector ‘administratie’, onderschat omdat ze vaak geen afvalstoffen meldden in het IMJV. Ze gaven dan aan dat ze alles via de gemeentelijke inzameling afvoerden. Dit blijkt tot een onderschatting te leiden.
    - Tot en met 2020 waren er soms afvalproducenten met relatief grote hoeveelheden van een specifiek afvaltype die meestal buiten de willekeurige steekproef vielen van het IMJV. Stromen die door niet veel bedrijven geproduceerd worden, zijn in het verleden dus in sommige jaren onderschat.
    - Tot en met 2020 waren er afvalproducenten die bepaalde afvalstromen niet opnamen in hun IMJV, omdat ze deze niet als afval zagen, bv. oude metalen. Vanaf 2022 melden de schrootinzamelaars en schrootverwerkers deze hoeveelheden volledig in MATIS.

Naast de methodologische verschillen zijn er ook andere **specifieke verklaringen**, zoals:

- De hoeveelheid **verontreinigde grond** kan sterk schommelen van jaar tot jaar afhankelijk van grote bouwprojecten en infrastructuurwerken.

- In 2020 was er voor heel wat sectoren en afvalstromen minder afval door een verminderde economische activiteit ten gevolge van de **coronacrisis**.

2 PRIMAIR BEDRIJFSAFVAL

Figuur 1 geeft de evolutie weer van de hoeveelheid primair afval geproduceerd door bedrijven in Vlaanderen. De productie van steenachtig bouw- en sloopafval was in de voorgaande publicaties sterk onderschat. Daarom schatten we het steenachtig bouw- en sloopafval bij op basis van de hoeveelheid gerecycleerde puingranulaten volgens COPRO en CERTIPRO. Bijgevolg verschillen de cijfers voor de periode 2012-2020 ook met de voorgaande publicaties.

De indicator "primair bedrijfsafval, exclusief bouw- en sloopafval, waterzuiveringsslib en verontreinigde grond" is interessant, omdat het Vlaamse beleid niet mikt op een vermindering van deze 3 afvalstromen. Er zijn immers vaak verbouwingen nodig om een materiaal- en energie-efficiënter gebouwenpark te bekomen. Het Vlaams milieubeleid stimuleert een verhoogde aansluitingsgraad op rioleringen en een doorgedreven bodemsanering. Daarbij ontstaan onvermijdelijk grote hoeveelheden bedrijfsafvalstoffen. Deze drie stromen omvatten ongeveer de helft van het totaal primair bedrijfsafval. Bovendien komen deze bedrijfsafvalstoffen onregelmatig vrij, waardoor er schommelingen optreden tussen jaren. Dit kan de evolutie van de stromen waar Vlaanderen wel beleid rond voert maskeren. Als we het succes van preventie en selectieve inzameling voor het 'reguliere' afval willen meten, moeten we deze drie afvalstromen buiten beschouwing laten.

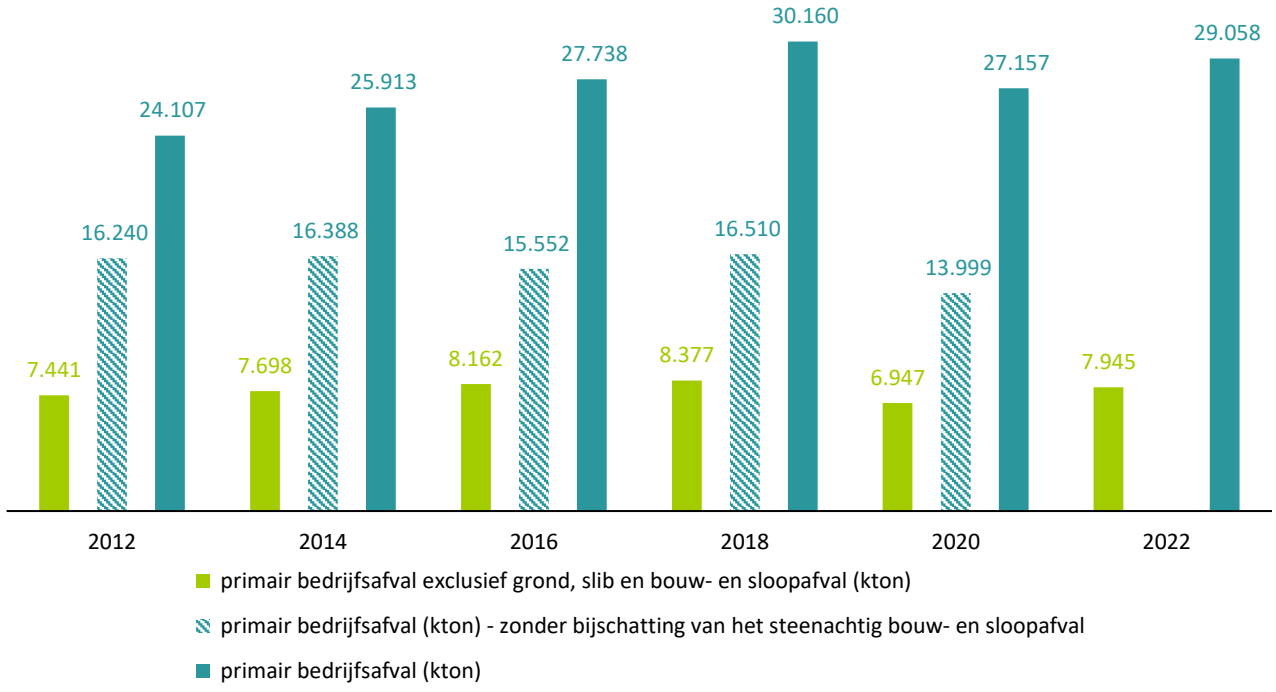

Figuur 1: Evolutie van de primaire bedrijfsafvalstoffen inclusief en exclusief grond, slib en bouw- en sloopafval (2012-2022).

Vanaf 2012 is er jaar na jaar een lichte stijging van de hoeveelheid primair bedrijfsafval, exclusief bouw- en sloopafval, slib van afvalwaterzuivering en verontreinigde grond. Aangezien dit vooral bestaat uit procesgebonden afvalstoffen, stijgt deze hoeveelheid bij een aantrekkende economie.

In 2020 is duidelijk de impact van de coronacrisis en bijhorende maatregelen te zien. We zien een duidelijke terugval van de totale hoeveelheid primair bedrijfsafval en de hoeveelheid primair bedrijfsafval exclusief bouw- en sloopafval, slib en grond. Dit komt door het tijdelijk en gedeeltelijk sluiten van de economie en door het verplichte telewerk. Doordat veel mensen thuiswerken, is er een verschuiving van een hoeveelheid bedrijfsafval naar het huishoudelijk afval. Maar het grootste deel van de daling in 2020 is te verklaren door een vermindering van de hoeveelheid productieafval door tijdelijke sluitingen.

In 2022 is de economie terug aangetrokken en ligt de productie van primair bedrijfsafval terug in lijn met de voorgaande jaren, maar nog steeds lager dan in 2018.

3 ONTKOPPELING VAN HET PRIMAIRE BEDRIJFSAFVAL TEN OPZICHTE VAN DE ECONOMISCHE GROEI

De ontkoppeling van de primaire productie van bedrijfsafvalstoffen ten opzichte van de economische groei is zowel op Europees en op Vlaams niveau een vaak bekeken beleidsindicator. De economische groei/terugval kan namelijk een belangrijke verklarende factor zijn voor een stijging/daling van de afvalproductie. Deze indicator is geschikt om de ontkoppeling tussen bedrijfsafvalproductie en economische groei in een regio in de tijd te volgen, maar is minder geschikt voor de vergelijking tussen verschillende regio’s of landen. De afvalproductie bij bedrijven is namelijk afhankelijk van de economische structuur van een regio. Het gros van de afvalstromen is immers afkomstig van de industrie, terwijl ook de handel en diensten een groot deel van de economische groei voortbrengen.

Als economische indicator maken we hier gebruik van het BBP in kettingeuro's (bron: Statistiek Vlaanderen).

De evolutie van de primaire bedrijfsafvalproductie bekijken we zonder het bouw- en sloopafval, waterzuiveringsslib en verontreinigde grond vanwege de onregelmatigheid waarmee deze grote afvalstromen vrijkomen (zie hoofdstuk 2). De totale primaire productie van bedrijfsafvalstoffen, exclusief bouw- en sloopafval, waterzuiveringsslib en verontreinigde grond, is beter vergelijkbaar doorheen de tijd.

De gegevens worden relatief uitgedrukt ten opzichte van het referentiejaar 2012. Om de evolutie in te schatten wordt telkens een trendlijn op basis van een lineaire regressie toegevoegd.

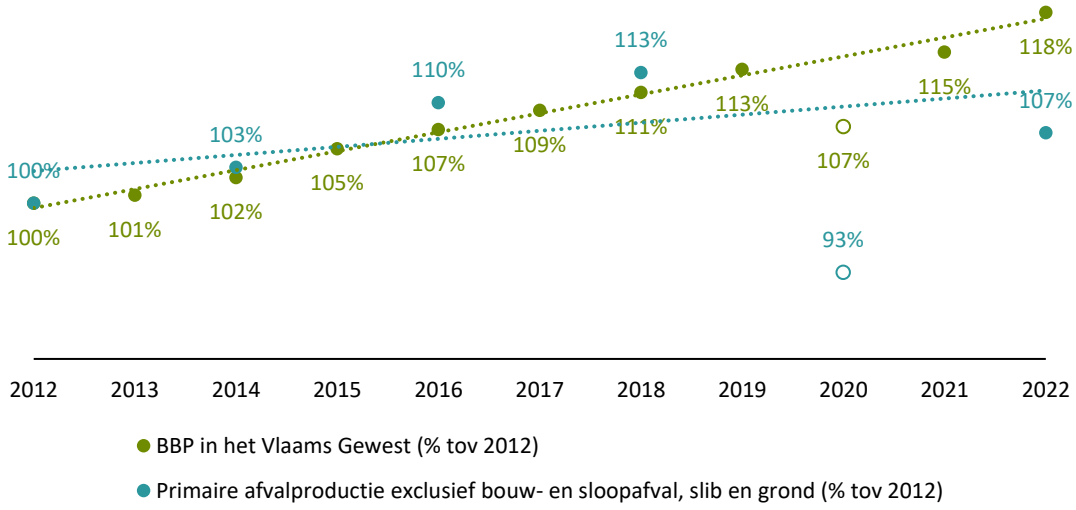

Figuur 2: Evolutie van de hoeveelheid primair bedrijfsafval en het bruto binnenlands product (BBP) in Vlaanderen (2012-2022). De trendlijnen houden geen rekening met het BBP of de primaire afvalproductie in 2020. In 2020 wijken de cijfers af omwille van de impact van de coronacrisis en bijhorende maatregelen.

Figuur 2 toont het verloop van de bedrijfsafvalstoffenproductie tussen 2012 en 2022. In 2020 viel de afvalproductie sterk terug ten gevolge van de coronamaatregelen. De bedrijfsafvalstoffenproductie in 2022 ligt terug in dezelfde grootteorde als voor 2020. Daarom is 2020 niet opgenomen voor de bepaling van de trendlijn. Op basis van de gegevens tussen 2012 en 2022 is er geen duidelijke trend in de bedrijfsafvalstoffenproductie in Vlaanderen.

Het BBP vertoont vanaf 2012 tot 2019 een constant stijgend verloop met een sterke terugval in 2020 ten gevolge van de maatregelen om de coronacrisis te bedwingen. Hierbij werden bedrijven tijdelijk gesloten en werd thuiswerk in de dienstensectoren tijdelijk verplicht. Vanaf 2021 herstelt de economie zich en ligt het BBP terug in lijn met de voorgaande jaren. Ook hier is 2020 niet opgenomen voor de bepaling van de trendlijn.

Op basis hiervan is er wel nog een relatieve ontkoppeling van de bedrijfsafvalstoffenproductie ten opzichte van het BBP. Dit betekent dat het BBP sterker stijgt dan de hoeveelheid bedrijfsafvalstoffen.

4 PRIMAIR BEDRIJFSRESTAFVAL

Het bedrijfsrestafval is de gemengde afvalfractie die niet selectief ingezameld wordt door bedrijven en is de tegenhanger van het restafval bij huishoudens. Uit sorteeranalyses blijkt dat het bedrijfsrestafval nog aanzienlijke hoeveelheden afvalstromen bevat die selectief ingezameld moeten worden: ovam.vlaanderen.be/sorteeranalyses. Daarom werd in het het Lokaal Materialenplan 2023-2030 een Vlaamse doelstelling opgenomen om tegen 2030 30% minder bedrijfsrestafval te produceren ten opzichte van de periode 2018-2020: ovam.vlaanderen.be/lokaal-materialenplan-2023-2030. Hiervoor wordt voorlopig de hoeveelheid bedrijfsrestafval ingezameld door privé-operatoren opgevolgd via gegevens ingezameld door Valipac. Eens het monitoringsysteem MATIS op punt staat, zal de monitoring via dat systeem gebeuren.

Figuur 3 geeft de evolutie weer van het bedrijfsrestafval van 2013 tot 2022 zoals gemeten door Valipac. Om tot vergelijkbare cijfers met Valipac te komen, is de hoeveelheid voor de EURAL-code 20 03 01 ingezameld via het privé-circuit bepaald op basis van het IMJV (periode 2012-2020) en op basis van MATIS (2022). De EURAL-code 20 03 01 staat voor (bedrijfs)restafval.

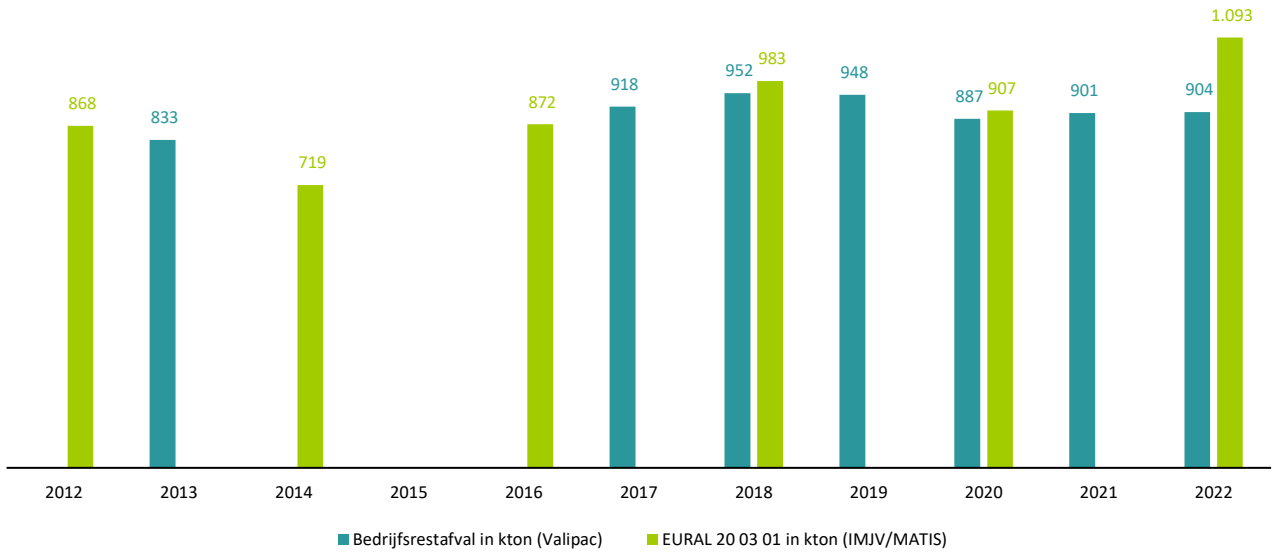

Figuur 3: Evolutie van het primair bedrijfsrestafval in Vlaanderen (2012-2022) in kton

De hoeveelheid primair bedrijfsrestafval (EURAL-code 20 03 01) stijgt sinds 2014, behalve in 2020 vanwege de coronacrisis. We zien daarbij dezelfde trend in de schattingen op basis van het IMJV als in de Valipac-cijfers. Het belangrijkste verschil tussen deze indicatoren is dat Valipac het gemengde bouw- en sloopafval expliciet uitsluit van het bedrijfsrestafval. Dit is de belangrijkste verklaring voor de grotere hoeveelheid voor de EURAL-code 20 03 01 op basis van het IMJV en MATIS in vergelijking met de hoeveelheid bedrijfsrestafval volgens Valipac. De EURAL-code 20 03 01 kent in 2022 een grote sprong omwille van methodologisch verschillen (zie paragraaf 1.2). In het 1e jaar van MATIS, datajaar 2022, zijn de grootste hoeveelheden bedrijfsafvalstoffen al goed gemeld. Door verbetering van de validatie- en berekeningsmethoden zal de OVAM de komende jaren de statistieken verder op punt stellen.

5 AFVAL DAT VIA HERGEBRUIK, RECYCLAGE, COMPOSTERING OF GEBRUIK ALS GRONDSTOF EEN TWEEDE LEVEN KRIJGT

Figuur 4 toont de evolutie van het aandeel primair bedrijfsafval dat een tweede leven krijgt na twee verwerkingsstappen. Enerzijds wordt het percentage getoond voor het primair bedrijfsafval zonder bouw- en sloopafval, anderzijds van het totale primaire bedrijfsafval.

Het percentage van het totale primair bedrijfsafval dat na twee verwerkingsstappen een tweede leven krijgt is opvallend groter in 2022. Dit komt omdat de cijfers van COPRO en CERTIPRO gebruikt zijn om het primair steenachtig bouw- en sloopafval bij te schatten. Een zeer groot deel van het primair bedrijfsafval is bouw- en sloopafval. De steenachtige fractie daarvan wordt bijna volledig gerecycleerd als granulaat. De tweede leven-indicator voor de periode 2012-2020 kon niet opnieuw berekend worden met de bijschatting op basis van de cijfers van COPRO en CERTIPRO. Voor de periode 2012-2020 is dit percentage dus bepaald zonder deze bijschatting waardoor deze tijdsreeks niet vergelijkbaar is met het percentage in 2022.

Daarom is de tweede leven-indicator exclusief bouw- en sloopafval ook opgenomen. De daling naar 61% in 2022 voor het primair bedrijfsafval exclusief bouw- en sloopafval is vermoedelijk te wijten aan de betere data-inzameling sinds de invoering van MATIS. Vanaf 2022 geven de professionele afvalinzamelaars en de afvalverwerkers de verwerkingswijze van het door hen ingezamelde of verwerkte bedrijfsafval door. Voor de periode 2012-2020 meldden de afvalproducenten de verwerkingswijze van het door hen geproduceerde afval. De afvalproducten veronderstelden vermoedelijk vaak dat hun afvalstoffen rechtstreeks naar recyclage gingen, terwijl er in de praktijk vaak meerdere tussenstappen nodig zijn. Zo werd er te veel gerekend als zijnde gerecycleerd na twee verwerkingsstappen. Het percentage van 61% is dus niet vergelijkbaar met de cijfers van de voorgaande jaren, maar is vermoedelijk wel nauwkeuriger.

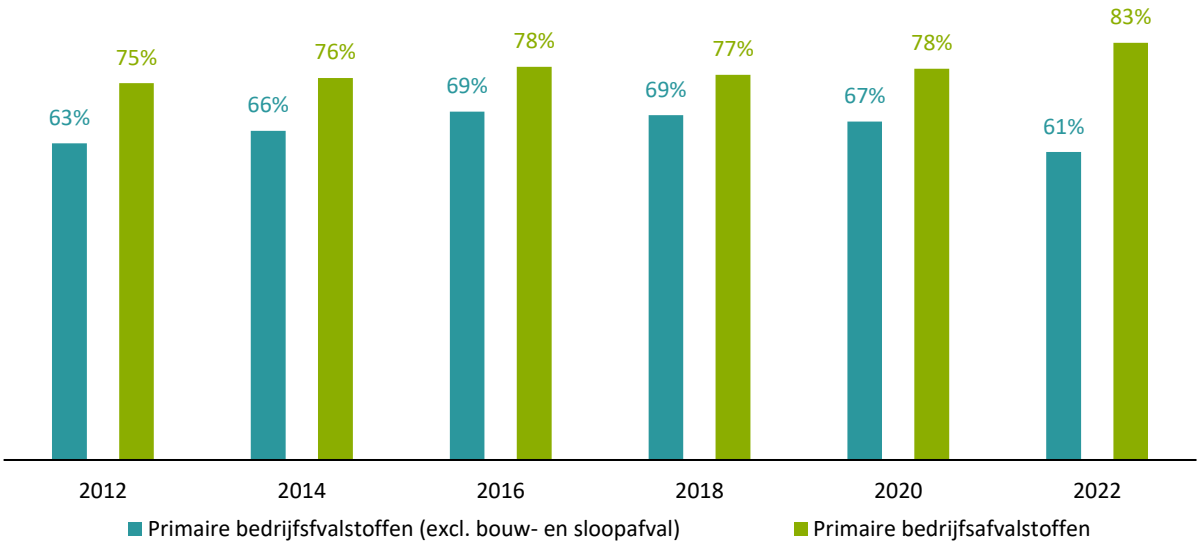

Figuur 4: Percentage van het primair bedrijfsafval dat een tweede leven krijgt na twee verwerkingsstappen in Vlaanderen (2012-2022)

Figuur 5 geeft weer hoeveel bedrijfsafval (exclusief bouw- en sloopafval) in de eerste verwerkingsstap al een eindbestemming krijgt en hoeveel er na twee verwerkingsstappen een eindbestemming krijgt.

De zwarte balk links in de figuur toont het primair bedrijfsafval (12.255 kton), exclusief het bouw- en sloopafval (16.802 kton). Dit wordt in de figuur weergegeven als 100%.

De verticale balkjes in het midden van de figuur geven weer hoeveel procent in de eerste verwerkingsstap rechtstreeks naar materiaalrecyclage gaat (41%; hergebruik, recyclage en composteren/vergisten). 20% gaat rechtstreeks naar verbranding en 1,2% rechtstreeks naar een stortplaats. De overige 37% gaat naar een sorteerinstallatie of een andere voorbehandeling van het afval.

Voor die 37% wordt ook weergegeven wat ermee gebeurt in de tweede verwerkingsstap (rechts). Deze percentages zijn niet zichtbaar in de figuur. 53% daarvan gaat in de tweede verwerkingsstap naar een vorm van materiaalrecyclage, 14% ervan wordt verbrand en 5% gestort. 27% gaat in de 2de verwerkingsstap opnieuw naar een vorm van sorteren of andere voorbehandeling.

Als we de resultaten van de eerste en de tweede verwerkingsstap samennemen, gaat 61% van het primair bedrijfsafval exclusief bouw- en sloopafval na twee verwerkingsstappen naar een vorm van materiaalrecyclage. 10% van het primair bedrijfsafval (exclusief bouw- en sloopafval) heeft na twee verwerkingsstappen nog geen eindbestemming bereikt. Het heeft meer dan twee verwerkingsstappen nodig voor het terug ingezet (materiaalrecyclage), gestort of verbrand wordt. 3% ging na twee verwerkingsstappen naar een stortplaats en 25% naar een verbrandingsinstallatie.

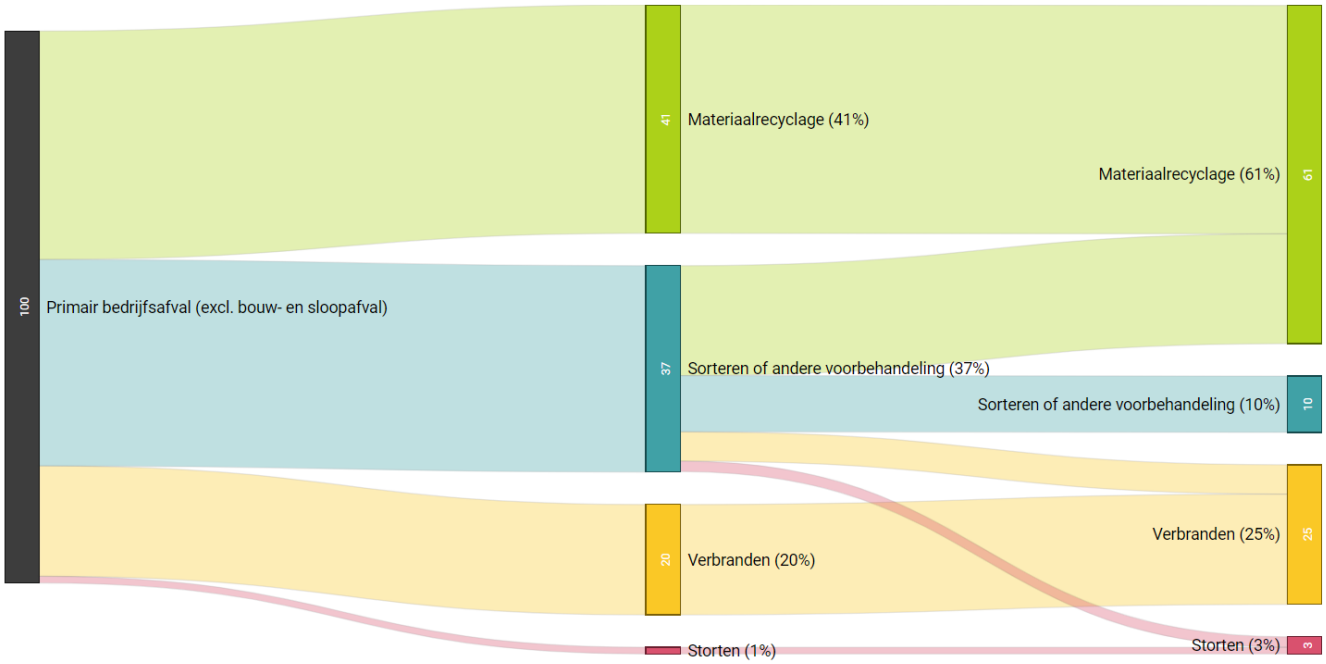

Figuur 5: Stroomdiagram met aanduiding van de verwerking van het primair bedrijfsafval (exclusief bouw- en sloopafval) na één of twee verwerkingsstappen in Vlaanderen in 2022